

Коніщева Н. Й.

д. е. н, професор,

академік Академії економічних наук України

ЕФЕКТИВНА ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА – ЗАПОРУКА ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Проаналізовано негативні наслідки кризових явищ в Україні щодо сучасного соціально-економічного становища молоді. Запропоновано пріоритети дієвої державної молодіжної політики як основи зростання конкурентоспроможності України в умовах глобальної економіки.

Ключові слова: глобальна економіка, конкурентоспроможність країни, соціально-економічне становище дітей, підлітків, молоді, державна молодіжна політика.

Постановка проблеми. Діти, підлітки та молодь – це майбутнє незалежної України. Але зараз стан дитячих, підліткових та молодіжних проблем у країні досяг такої загрозливої межі, що подальше їх поглиблення вже обертається національною катастрофою. Це обумовлено стихійними процесами ринкової трансформації економіки, деформацією соціальних інститутів, відсутністю науково обґрунтованої стратегії соціально-економічного розвитку за всі роки незалежності України, зокрема дієвої державної молодіжної політики.

Презентуючи в Європейському парламенті доповідь про соціологічне дослідження «Україна очима дітей», проведеному Інститутом Горшеніна в 2013 р., президент цієї організації В. Омельченко заявив: «Сейчас Украина переживает уникальный исторический момент. Момент, предельно важный для

будущего страны. Впервые выходят во взрослую жизнь целое поколение молодых людей, которые родились в Украине уже в период Независимости. У них нет патерналистских настроений, они осознают ценность демократии и гражданских свобод. Они мобильны, могут учиться и стажироваться в разных странах мира, знают по несколько языков, свободно используют в повседневной жизни все возможные средства коммуникации и достижения высоких технологий для обучения, общения и работы. Они критично относятся к власти и демонстрируют высокую готовность полагаться на свои силы, а не на помощь государства. Такое поколение – гигантский ресурс развития для Украины. Но, если украинское общество и украинская власть не осознают этого и не сделают ставку на молодежь во всех сферах жизни, включая политику и государственное управление, этот шанс будет упущен навсегда. Украинское поколение Next уверенно уйдет во внешний мир, самые способные и перспективные молодые люди найдут возможность для самореализации в других странах. Если украинское общество и украинская власть не сделают ставку на молодежь во всех сферах жизни, гигантский ресурс развития будет утрачен навсегда» [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми законодавчого і нормативно-правового забезпечення державної молодіжної політики, демографічного розвитку, формування інституту сім'ї в умовах суспільних трансформаційних процесів, підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці та її соціальної адаптації, міграційних процесів в українському суспільстві досліджується науковцями Національного інституту стратегічних досліджень, Національної академії державного управління при Президентові України, Державного інституту сімейної та молодіжної політики Міністерства молоді та спорту України, державних установ «Інституту економіки та прогнозування НАН України», «Інституту економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, Інституту вивчення проблем

злочинності Академії правових наук України, Національного університету «Одеська юридична академія», Інституту Горшеніна, Академії праці, соціальних відносин і туризму, Класичного приватного університету тощо.

Аналіз наукових розробок свідчить про актуальність обраної теми дослідження та необхідність проведення подальших досліджень з метою поліпшення соціально-економічного становища дітей, підлітків, молоді в Україні на основі розробки пропозицій щодо активізації дієвої державної молодіжної політики як чинника підвищення конкурентоспроможності країни в контексті глобальної економіки.

Формування цілей статті. Виходячи із значущості інноваційного потенціалу молоді в суспільстві, поглиблення та загострення демографічних проблем і соціально-економічних процесів в результаті світової фінансово-економічної кризи, метою цієї статті є виявлення чинників, які впливають на сучасне соціально-економічне становище молоді, визначення пріоритетів державної молодіжної політики як основи зростання конкурентоспроможності України в контексті глобальної економіки.

Виклад основного матеріалу. За даними Державної служби статистики України, за 1991-2012 рр. чисельність населення України зменшилась з 51,8 до 45,4 млн осіб, тобто на 6,4 млн, або на 12,4 %. У 2012 р. народилось 520,7 тис. осіб (у 1990 р. - 657,2), а померло 663,1 тис., тобто скорочення населення склало 142,4 тис. осіб [2, с. 19]. Чисельність дітей та підлітків у віці 0–14 років змінилась за цей період з 10965,6 до 6620,6 тис. осіб, тобто на 4345 тис. осіб, або на 39,62 %. Чисельність молоді у віці 15-34 років зменшилась з 14746,7 до 12982,9 тис. осіб, тобто на 1763,8 тис. осіб, або на 12 %. Таким чином, кількість дітей, підлітків та молоді за 1991-2012 рр. зменшилась на 6108,8 тис. осіб (відповідно, на 2659,2, 1685,8 та 1763,8 тис. осіб), а їх питома вага у постійному населенні країни скоротилась на 6,43 % – з 49,64 до 43,21 %.

При цьому кількість населення у віці 65 років і старше зросла на 9,1 %. У результаті демографічне навантаження на 1000 осіб постійного населення у віці

16–59 років за 1990–2012 рр. зменшилось з 708 до 585 осіб, у тому числі особами у віці 0-15 років – з 389 до 246 осіб, тобто на 37 %. А навантаження особами у віці 60 років і старше збільшилось з 319 до 339 осіб, тобто на 6,3 %.

За 1990-2012 рр. коефіцієнт народжуваності в Україні зменшився з 12,6 до 11,4 дітей на 1000 наявного населення. Коефіцієнт смертності дітей у віці до 1 року скоротився з 12,8 до 8,4 на 1000 народжених живими. Тому в ряді регіонів спостерігається позитивна тенденція зростання демографічного навантаження особами у віці 0-15 років. Так, у 2012 р. рівень цього показника перевищив середній по Україні в Рівненській області на 37 %, Волинській – на 33 %, Закарпатській – на 30, Івано-Франківській – на 15 %, Тернопільській – на 9 %, Львівській – на 7 % (табл. 1).

Таблиця 1

Демографічне навантаження на населення особами у віці 0-15 та 60 і старше в 2012 р. (на 1000 осіб постійного населення у віці 16-59 років)

Області	Навантаження на міське та сільське населення особами у віці		Відхилення навантаження від середньоукраїнського рівня		Коефіцієнт народжуваності на 1000 наявного населення	Коефіцієнт смертності дітей у віці до 1 року на 1000 народжених живими
	0-15 років	60 років і старше	0-15 років	60 років і старше		
Україна	246	339	1,00	1,00	11,4	8,4
Луганська	206	362	0,84	1,07	9,6	7,6
Харківська	207	340	0,84	1,00	9,9	7,5
Донецька	213	376	0,87	1,11	9,8	12,6
Сумська	216	370	0,88	1,09	9,7	6,9
Полтавська	227	374	0,92	1,10	9,9	5,8
Запорізька	227	355	0,92	1,05	10,6	8,2
Чернігівська	228	418	0,93	1,23	9,4	9,2
Львівська	263	304	1,07	0,90	11,9	7,8
Тернопільська	269	331	1,09	0,98	11,3	8,0
Івано-Франківська	283	299	1,15	0,88	12,4	6,4
Закарпатська	320	255	1,30	0,75	15,1	8,9
Волинська	326	286	1,33	0,84	14,8	7,0
Рівненська	338	273	1,37	0,81	15,9	8,1

Особливо гостро демографічні деформації спостерігаються в екокризових промислових регіонах. У 2012 р. рівень демографічного навантаження особами у віці 0-15 років був нижчий за середньоукраїнський у Луганській області на 16,3 %, Харківській – на 15,9 %, Донецькій – на 13,4 %, Сумській – на 12,2 %, Запорізькій – на 7,7 %. У той же час навантаження особами у віці 60 років і старше перевищувало в цих регіонах середній рівень цього показника в Україні, відповідно, на 6,8; 0,29; 10,9; 9,1 та 4,7 % [3, с. 50] (табл. 1).

Спостерігається дуже негативна тенденція зростання частки дітей, народжених у матерів, які не перебували у зареєстрованому шлюбі, що свідчить про тенденцію руйнування інституту сім'ї: за 1990-2012 рр. з 11,2 до 21,4 %. При зменшенні загальної численності народжених в Україні за 22 роки на 20,8 %, у матерів, які не перебували у зареєстрованому шлюбі, кількість народжених зростає на 51,8 %, з них за порядком народження: першими – на 29,2 %, другими – на 89,7 %, третіми – на 78,6 %, четвертими – на 71,8 %, п'ятими та наступними – на 51,5 % [2, с. 330] (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл народжених в Україні за 1990–2012 рр. у матерів, які не перебували у зареєстрованому шлюбі

Показники	Роки				2012 р. до 1990 р.	
	1990		2012		осіб	%
	осіб	%	осіб	%		
Усього народжених	73505	100,0	111607	100,0	38102	+51,8
З них за порядком народження						
Першими	41705	56,7	53872	48,3	12167	+29,2
Другими	18012	24,5	34164	30,6	16152	+89,7
Третіми	7841	10,7	14003	12,5	6162	+78,6
четвертими	3085	4,2	5300	4,7	2215	+71,8
п'ятими та наступними	2787	3,8	4221	3,8	1434	+51,5

Цю тенденцію недолугого державного стимулювання народжуваності, яке на практиці призводить до багатьох негативних явищ (руйнування сімейних цінностей, бідності, зниження якості життя та рівня здоров'я громадян), підсилює кризовий стан соціально-економічного становища протягом всіх років

незалежності України, постійні соціальні стреси в результаті «шокових терапій», під впливом яких вже третє десятиріччя живе населення країни. Це примушує громадян мігрувати в інші країни та регіони. За офіційними даними, українці мешкають у 55 країнах світу. «Четверта хвиля» еміграції «викинула» за кордон від 7 до 10 млн. українців, переважно сімейних.

В умовах сучасної глобальної фінансово-економічної кризи процеси трудової міграції обумовлено надто низьким рівнем заробітної плати в Україні, високим рівнем безробіття, особливо в невеликих містах. Кожен четвертий з працездатних громадян України працює за кордоном. Відтік людського капіталу перетворює країну в «зону стихійного лиха». Але держава недостатньо займається проблемами та соціальними наслідками еміграції, незважаючи на те, що громадяни та суспільство постійно привертають до них увагу.

За усіма напрямками міграції кількість вибулих у 2012 р. склала 664,4 тис. осіб, або 145,7 осіб на 10 тис. наявного населення. Найбільш вагомим напрямом міграції в Україні є внутрішньозагальна – 82,8 вибулих на 10 тис. наявного населення. За 2000-2012 рр. її питома вага зросла з 55,2 % до 56,7 %. З 2,8 % до 41 % збільшилась питома вага міжрегіональної міграції, а міждержавної міграції скоротилася з 12 % до 2,2% [2, с. 336].

Міграційне скорочення негативно впливає на статеву-вікову структуру населення України та трудовий потенціал. Жінок фертильного віку (15-49 років) серед тих, хто виїхав до інших регіонів України чи інших країн було майже 40 %. Зважаючи на те, що демографічна ситуація в країні оцінюється як кризова, а також на загострення соціальних проблем унаслідок світової економічної кризи, вищезазвані тенденції міграційних процесів серйозно деформують склад трудового потенціалу країни та її окремих регіонів [4–9].

Одним із значущих негативних наслідків відтоку людського капіталу за кордон чи інші регіони є поширення соціального сирітства в Україні. За даними опитування, проведеного серед заробітчанин, дев'ять із десяти мають дітей. Кожною четвертою дитиною в Україні опікується батько. У кожній шостій дитини за

кордоном обоє батьків, тому її доглядають бабуся чи дідусь. 20 % заробітчани залишили своїх дітей на близьких родичів.

Згідно з соціологічними дослідженнями, сімейний статус потенційного гастарбайтера виглядає так: сім'ю мають 62,0 % (проти 54,4 % серед потенційних емігрантів), розлучені 7,5 % (проти 9,9 %), вдівці складають 4,4 % (проти 5,5 %). Дітей у віці до 16 років у потенційних гастарбайтерів більше, ніж у потенційних емігрантів: по одній дитині мають 26,4 % сімей, які готуються до від'їзду назавжди, а двох – всього 6,0 %. У співвітчизників, що збираються за кордон з метою тимчасової роботи, одну дитину у віці до 16 років мають 27,6 %, двох – 15,4 %, трьох і більше – 1,5 % сімей. У сім'ях потенційних емігрантів кількість неповнолітніх дітей не перевищує двох [10, с. 73].

За оцінкою фахівця Благодійного фонду «Щаслива дитина» Р. Дідули в Україні вже понад 3,5 млн дітей стали соціальними сиротами. Замість школи діти заробітчани, позбавлені батьківського контролю, витрачають дедалі більше часу на алкоголь, наркотики, гральні автомати, хуліганство і, навіть, розбійні напади. Підлітки, виховання яких здійснюється без батьків, – фактично втрачене покоління. Впливу на таких нема, і жодна прийомна сім'я чи притулок їх уже не перевиховає.

Проблема соціального та національного сирітства є лише «верхівкою айсбергу», тобто концентрованим вираженням сучасного соціально-економічного розвитку. Кількісні параметри процесів, які розглядаються, досягли таких якісних характеристик, що обов'язково матимуть негативні наслідки для майбутнього країни.

Щороку в Україні понад 8 тис. дітей залишаються без батьківського піклування у результаті складних життєвих обставин, безвідповідального ставлення батьків до своїх обов'язків, жорстокого поводження з дітьми, вживання батьками алкоголю та наркотичних засобів тощо. За 2005-2012 рр. кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні, зросла на 4,6 % – з 1111 до 1162 осіб на 100 тис. дітей у віці 0-17 років [11, с.

13; 12, с. 14] (табл. 3). При цьому кількість щорічно усиновлених дітей скорочується: у 2012 р. порівняно з 2005 р. зменшення склало 1162 осіб, або з 5,36 % до 4,39 % від кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Таблиця 3

Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в
Україні

Показники	Роки				
	2005	2009	2010	2011	2012
1. Чисельність дітей в Україні, осіб	8801969	8081126	8003281	7971638	7990391
2. Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб	97829	100787	98119	95956	92865
3. 2:1, %	1,07	1,25	1,23	1,20	1,16
4. (2) на 100 тис. дітей у віці 0-17 років, осіб	1111	1247	1226	1204	1162
5. Кількість усиновлених дітей, осіб	5241	5274	4865	4416	4079
6. 5:2, %	5,36	5,23	4,96	4,60	4,39

Згідно з даними всеукраїнського соціологічного опитування на тему «Сучасна молодь України», яке було проведено Інститутом Горшеніна 1-20 березня 2013 р. (опитано 2000 респондентів у віці 15-21 роки у містах з населенням більше 100 тис. осіб у 24 областях України та АР Крим), у повній сім'ї (батько та мати) проживало 67,3 % молодих людей, у неповній (тільки батько або мати) – 24,2 %, з вітчимою (мачухою) – 4,5 %, у прийомній сім'ї – 0,6 % респондентів. Не мали сім'ї (сироти) – 1,1 %. Відмовились від відповіді 2,3 % [13].

Поширення соціального сирітства здійснюється на тлі багатьох негативних процесів, які спостерігаються серед підлітків та молоді України. Статистика свідчить, що серед підлітків, які перебувають на обліку в кримінальній міліції у справах неповнолітніх, питома вага тих, хто ніде не працював і не навчався, збільшилася в Україні за 1990-2012 рр. з 8,2 % до 16,3 %. З цією тенденцією кореспондується динаміка зростання за цей період

серед засуджених питомої ваги осіб у працездатному віці, які ніде не працювали і не навчалися, – з 23,2 % до 70 % (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка криміналізації неповнолітніх в Україні за 1990–2012 рр.

Питома вага	Р О К И					
	1990	1995	2000	2005	2010	2012
неповнолітніх, які не працювали і не навчалися, серед тих, які перебували на обліку в підрозділах кримінальної міліції у справах неповнолітніх	8,2	23,8	25,2	18,7	17,3	16,3
засуджених підлітків (у віці 14-17 років) до загальної кількості засуджених	12,1	7,8	8,7	9,9	6,4	5,5
засуджених осіб у працездатному віці, які не працювали і не навчалися, в загальній кількості засуджених	23,2	39,8	60,3	64,8	71,2	70,0

Важливо підкреслити, що серед неповнолітніх, які перебували на обліку в підрозділах кримінальної міліції, питома вага тих, які не мали батьків чи мали одного з батьків, збільшилась за 2000-2012 рр. з 28,3 % до 36 %.

Багато років в Україні практично не знижується питома вага молодих людей (у віці до 30 років), засуджених за окремі види злочинів у загальному обсязі засуджених: 47,9 % у 1985 р., 51,1 % у 1995 р., 51,3 % у 2010 р., 48,1 % у 2012 р., з них у віці 14-17 років – 5,5 %, 18-24 років – 23,2 %, 25-29 років – 19,4 %. Питома вага жінок серед засуджених зростає з 9,5 % у 1990 р. до 12,5 % у 2012 р. [2, с. 487]. У 2013 р. – вже до 13,3 %.

За даними Державної судової адміністрації України, питома вага молоді (у віці до 30 років) склала у 2012 р. 48,2 % кількості всіх засуджених, у тому числі 63,1 % за злочини проти громадського порядку та моральності, 57,5 % – проти статевої свободи та статевої недоторканості, 56,1 % – проти безпеки руху та експлуатації транспорту, 55,9 % за злочини проти власності, 43,7 % – за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення. Питома вага

підлітків, засуджених за останній злочин, склала 1,8% загальної кількості засуджених за цей злочин [2, с. 488].

90 % зареєстрованих наркоманів – це молоді люди до 30 років, 60 % з них у віці від 15 до 25 років, 10-25 % серед тих, хто споживає наркотики – 13-16-літні. Останніми роками істотно зросла частка тих, хто долучився до першого вживання в юному віці. Навіть у віці 9 років ці речовини вперше спробували 1 % опитаних хлопців і 0,4 % дівчат. Найбільш вживаними наркотиками залишаються марихуана або гашиш (14 % учнівської молоді вживали марихуану хоча б один раз упродовж життя), транквілізатори або заспокійливі (4 % опитаних), інгалятори (3 %), екстазі (3 %), ЛСД (1 %), суміші алкоголю з медпрепаратами (1 % опитаних). З тих, хто перебуває в компаніях з ризикованою поведінкою, 37 % опитаних вживали марихуану чи гашиш від 1 до 19 разів, 26 % – 20 і більше разів, тоді як серед підлітків, чиї друзі не вживають наркотики, таких, відповідно, 10 % і 1% [14, с. 95].

Майже 30 % злочинів в Україні скоєно у стані алкогольного сп'яніння: за 2000-2012 рр. питома вага таких осіб серед засуджених зросла з 23,9 % до 25,1 % [2, с. 487]. При цьому в країні спостерігаються стійкі тенденції зростання споживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків.

Згідно з дослідженнями Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка, здійсненими в 1995, 1999, 2003 та 2007 роки за сприянням Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), найбільша питома вага учнів, що починають вживати пиво та алкогольні коктейлі, припадає на вік 13-14 років. 17 % учнів пробують вживати міцні алкогольні напої у віці 15 років. Серед опитаних хлопців і дівчат 91 % вживали алкогольні напої протягом життя хоча б раз, з них 23 % вживали алкоголь більше 40 разів. За 30 днів перед опитуванням алкоголь вживали 62 % підлітків [14, с. 92].

Важливо підкреслити, що перелічені негативні явища дуже турбують самих дітей, підлітків та молодь. Згідно з дослідженнями Інституту Горшеніна (20-22 грудня 2012 р. – 1100 дітей 4-11 класів з усіх областей України), на питання «Що

тобі не подобається в країні, у якій ти проживаєш?»), 17,6 % респондентів назвали низький рівень вихованості людей, 14,7 % – злочинність, наркоманію та алкоголізм [15].

А серед молоді 26,2 % респондентів вважають алкоголізм та наркоманію однією з найбільш важливих проблем свого населеного пункту, 13,2 % – злочинність, 12,9 % – кризу моралі та культури. Для більшості молодих людей України (69,4 %) неприпустимо ні за яких обставин вживання наркотиків. Майже кожен другий опитаний не сприймає одностатевий шлюб (48,0 %) і самогубство (45,9 %). Вважають неприпустимими сімейне насильство 42,6 % молодих людей, торгівлю людьми – 40,3 %, відмову від новонародженого – 36,7 % респондентів. Не допускають особисто для себе абортів – 33,9 %, проституцію – 31,5 %, куріння – 20,8 % опитаних [16].

Надання підліткам сучасних знань, пропаганда здорового способу життя, формування відповідального ставлення до свого здоров'я, викорінення легковажного ставлення та хибних стереотипів відносно куріння, вживання алкогольних напоїв та наркотиків, які нав'язуються в компаніях з ризикованою поведінкою, в першу чергу, залежать від морального благополуччя дитини та здорової сімейної атмосфери, покращення взаємовідносин з батьками.

Проблеми соціального та національного сирітства набирають обертів. Суспільство вже отримало дуже гострі ситуації та соціальні явища, які стали наслідками безвідповідальності батьків та держави. Необхідно змінювати моральні пріоритети в суспільстві, щоб виховання дітей не приносилося в жертву матеріальному благополуччю. Діти часто потребують не так фінансової підтримки, як батьківського виховання, уваги і турботи. Відмова у батьківському теплі та піклуванні позначається на психоемоційному стані тисяч українських дітей, впливає на формування їх особистості. Покинуті діти, на думку психологів, створюватимуть свої сім'ї саме за такою ж моделлю, як і їх батьки, що залишили свою дитину.

Підвищення відповідальності за виховання дітей, підлітків та молоді варто розглядати в трикутнику «сім'я, громада, держава», об'єднуючи зусилля всіх сторін. Ефективність державної підтримки молодого покоління – індикатор стану всього суспільства. У багатьох країнах молодь вважається однією з найбільш важливих суспільних груп, тому що має могутній інноваційний потенціал, від якого залежать майбутні напрями розвитку.

Посилення ролі «молодіжного чинника» в соціально-економічних, політичних, соціокультурних процесах, як об'єктивної закономірності глобального світового розвитку, специфічні потреби і потенціал молоді як мобільної соціальної групи суспільства обумовлюють необхідність попередження негативних наслідків різного роду соціально-економічних процесів. Шляхи, які обере нове покоління, залежать від сьогоденних умов життєдіяльності, а також можливостей щодо розбудови майбутнього, які пропонуються молоді на різних етапах становлення.

Зараз молодь є однією з найуразливіших груп на ринку праці України. Деформована структура господарського комплексу країни, експортно-сировинна модель розвитку економіки і внаслідок цього – високий рівень смертності працездатного населення, зростання корупції та організованої злочинності, легальна та нелегальна міграція, торгівля людьми, недолуга пенсійна реформа, безробіття та процеси, що супроводжують сучасну фінансово-економічну кризу, обумовлюють негативні явища щодо працевлаштування молоді в Україні.

Становище молоді на ринку праці з кожним роком стає все складнішим. Більшість молодих українців (68,3 %) вважають, що найкраще шукати роботу за допомогою родичів і знайомих. Лише кожен четвертий молодий українець (24,7 %) вважає, що статус людини в суспільстві залежить від її професійних якостей, кожен другий (51,6 %) – від його освіти. 49,3 % респондентів віддають перевагу тільки навчанню, не напружуючись заради додаткового заробітку. 33,7 % працюють час від часу. Лише 14,9 % працюють постійно.

84,6 % молодих людей вважають, що в Україні сьогодні важко добитися успіху. Вірять у те, що це зробити легко тільки 11,1 % опитаних. При цьому кожен другий представник української молоді (50,8 %) зазначає, що досягти успіху легко за кордоном. Майже третина (29,9 %) опитаних хотіли б виїхати з України [16].

У результаті цих процесів зростає незатребуваність та соціальний песимізм серед української молоді. За результатами соціологічного дослідження міграційного потенціалу мешканців України, який було проведено у 2004 р. Фондом «Демократичні ініціативи» і Центром соціальних і політичних досліджень «СОЦИС», 23,2 % опитаних респондентів з усіх регіонів України бажали б тимчасово залишити країну з метою працевлаштування за кордоном. З них 33,3 % були у віці 16-29 років, 58,1 % – у віці 30-54 років і 8,6 % – у віці 55 і старше [10, с. 66, 75]. Згідно із соціологічним опитуванням у 2007 р., більше 60 % людей у віці 29-35 років не бачили своєї соціальної перспективи в Україні, 78 % з них не відчували себе господарями у державі, майже 70 % були не задоволені своїм соціальним статусом.

Згідно з опитуванням молодих фахівців і випускників вищих навчальних закладів, проведеним кадровим холдингом «АНКОР» в Україні і Міжнародною студентською організацією ENACTUS у 2013 р., 61 % з них бажали виїхати з України та продовжити освіту з метою подальшого працевлаштування за кордоном [17, с. 20]. Найбільші шанси для легального працевлаштування за кордоном мають фахівці ІТ і програмісти. Представники цих професій традиційно іммігрують у США та країни Європи. В умовах зростаючої доступності освіти за кордоном, як зазначив керівник департаменту «Рекрутмент Регіони» кадрового холдингу «АНКОР» в Україні, стимулами для імміграції молоді є гранти на навчання, виїзд студентів за обміном, працевлаштування в міжнародні компанії.

Тому на сучасному етапі доцільно приділяти більш уваги проблемам зайнятості молоді, оскільки безробітні молоді люди психологічно нестійкі та

підпадають під негативний вплив. Для зменшення кількості молоді серед трудових мігрантів потрібно створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молодих людей, надання підтримки молоді у працевлаштуванні та реалізації підприємницьких ініціатив.

Висновки. Вивчення становища молоді в Україні свідчить про те, що сучасна державна політика не враховує реальні інтереси та потреби молоді щодо працевлаштування, побудови кар'єри, створення здорової сім'ї та виховання дітей, не сприяє забезпеченню рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, формуванню необхідних умов для зміцнення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян, реалізації їх творчих можливостей та ініціатив [5-7; 18-21].

У результаті накопичилось багато проблем, усвідомлення та вирішення яких потрібно здійснювати на державному рівні. Тому необхідні розробка та реалізація активної державної політики, яка полягає у створенні політичних, економічних, соціальних, організаційних, інформаційних умов і гарантій для забезпечення всебічних потреб дітей, підлітків та молоді, реалізації їх творчого потенціалу, стимулювання активної життєвої позиції, усвідомлення відповідальності не тільки за власне майбутнє своє родини, а і країни в цілому. Це сприяло б підвищенню ролі молодих людей у суспільстві на основі створення умов для більш повного розкриття їх потенційних можливостей. З цієї точки зору потребує кардинальної переробки Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року, яку було затверджено Указом Президента України від 27.09.2013 р. № 532/2013.

Від того, як будуть виховані діти, підлітки та молодь, які сімейні та загальнолюдські цінності вони будуть сповідувати, залежить вибір моделі розбудови нашої держави в світовому інформаційно-інтелектуальному просторі та її місце в глобальній економіці.

Список використаної літератури:

1. Президент Інститута Горшеніна «Поколение Next – гігантський ресурс розвитку для України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://institute.gorshenin.ua/news/1001_pokolenie_next-gigantskiy_resurs.html. – Названіє с екрана.
2. Статистичний щорічник України за 2012 рік. – К.: Держ. служба статистики України, 2013. – 552 с.
3. Населення України за 2012 рік: демографічний щорічник. – К.: Держ. служба статистики України, 2013. – 449 с.
4. Коніщева Н.Й. Особливості екологічної та демографічної політики в екокризових промислових регіонах / Н.Й. Коніщева // Соціально-економічні аспекти промислової політики: сб. науч. трудов. – Донецьк: Ін-т економіки промисловості НАН України, 2007. – С. 85-96.
5. Коніщева Н.Й. Напрями активізації державної молодіжної політики / Н.Й. Коніщева // Меркурій. – 2008. – № 11-12. – С. 50-51.
6. Коніщева Н.Й. Про необхідність системної державної молодіжної політики в Україні // Перспективи демократичного соціалізму в контексті загальноєвропейських і світових тенденцій: міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 17-18 жовтня 2008 р. – К.: Б.в., 2008. – С. 105-108.
7. Коніщева Н.Й. Соціально-економічне становище молоді: проблеми поліпшення / Н.Й. Коніщева // Економіка і право. – 2009. – № 3 (25). – С. 132-139.
8. Коніщева Н.Й. Міграційні процеси як чинник формування державної молодіжної політики в Донецькій області / Н.Й. Коніщева // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – № 4. – С. 4-10.
9. Коніщева Н.Й. Демографічні та соціально-економічні наслідки трудової міграції // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Міграційні процеси в умовах поліетнічного середовища регіону:

зб. наук. праць. – Вип. 6 (80). – Львів: Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2009. – С. 278-285.

10. Прибыткова И. Хроники миграционных событий в Украине до и после распада СССР / И. Прибыткова // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2009. – № 1. – С. 41-77.

11. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства: стат. збірник. – К.: Держ. служба статистики України, 2013. – 78 с.

12. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства: стат. збірник. – К.: Держ. служба статистики України, 2010. – 79 с.

13. Современная молодежь Украины: семья (12.04.2013 г.) / Ин-т Горшенина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://institute.gorshenin.ua/researches/121_sovremennaya_molodezh_ukraini_semya.html. – Название с экрана.

14. Рівень і тенденції поширення тютюнокуріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед учнівської молоді України: монографія / О.М. Балакірева, Т.В. Бондар, Н.О. Рингач та ін. – К.: Український ін-т соціальних досліджень імені О. Яременка, 2008. – 152 с.

15. Украина глазами детей (15.03.2013 г.) / Ин-т Горшенина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://institute.gorshenin.ua/researches/117_ukraina_glazami_detey.html. – Название с экрана.

16. Чем сегодня живет молодежь Украины (03.04.2012 г.) / Ин-т Горшенина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://institute.gorshenin.ua/researches/764_chem_segodnya_zhivet_molodezh_ukraini_html. – Название с экрана.

17. Попель С. Новые опции утечки / С. Попель // Комментарии. – 2014. – № 04. – 17 февраля. – С. 20.

18. Коніщева Н.Й. Гендерна компонента формування громадянського суспільства в Україні / Н.Й. Коніщева // Розвиток громадянського суспільства в Україні: минуле, сучасність, перспективи: монографія / За заг.

ред. О.М. Руденко, С.В. Штурхецького. – Острого: Ін-т глобальний стратегій управління Нац. ун-ту «Острозька академія», 2013. – С. 258–277.

19. Коніщева Н.Й. Втілення принципів гендерної рівності у державному управлінні / Н.Й. Коніщева // Регіональний розвиток – основа розбудови української держави: зб. наук. праць Донецького державного університету управління. – Секція 2 «Ефективне державне управління: державотворення та регіональна влада». – Донецьк: Донецький держ. ун-т управління, 2012. – С. 14-21.

20. Коніщева Н.Й. Способи підвищення дієвості взаємодії органів державної влади з громадськістю з метою подолання гендерної нерівності / Н.Й. Коніщева // Розвиток взаємодії держави і громадянського суспільства в контексті впровадження європейських принципів належного врядування: міжнар. наук.-практ. конф, Київ, 12 грудня 2012 р. – К.: Нац. ін-т стратегічних досліджень, 2013. – С. 264-276.

21. Коніщева Н.Й. Інституційні механізми впровадження принципів гендерної рівності в Україні в контексті європейських цінностей / Н.Й. Коніщева // Інституційні механізми розширення партнерських зв'язків України з країнами ЄС у соціогуманітарній сфері: зб. наук. праць / За заг. ред. І.Д. Пасічника, О.М. Руденко. – Острого: Ін-т глобальних стратегій управління, Нац. ун-т «Острозька академія», 2013. – С. 94-108.

КОНИЩЕВА Н. И. ЭФФЕКТИВНАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ МОЛОДЕЖНАЯ ПОЛИТИКА – ЗАЛОГ РОСТА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ УКРАИНЫ В ГЛОБАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

В статье проанализированы негативные последствия кризисных явлений в Украине относительно современного социально-экономического положения молодежи. Предложено приоритеты действенной государственной

молодежной политики как основы роста конкурентоспособности Украины в условиях глобальной экономики.

Ключевые слова: глобальная экономика, конкурентоспособность страны, социально-экономическое положение детей, подростков, молодежи, государственная молодежная политика.

KONISCHEVA N. Y. EFFECTIVE STATE YOUTH POLICY - KEY TO INCREASE COMPETITIVENESS UKRAINE IN THE GLOBAL ECONOMY

The paper analyzes negative consequences of crises concerning the socio-economic position of the youth in Ukraine. The priorities of the effective state youth policy as a basis for Ukraine's competitiveness under global economy are offered.

Keywords: global economy, country's competitiveness, socio-economic position of children, teenagers, youth, state youth policy.